

تجربه‌ خشنودی و ناخشنودی همزمان در یادگیری موبیتال دانشجویان

فرزانه نزاکتی رضاپور
گروه مدیریت و علوم اجتماعی
پژوهشگاه نیرو
fnezakati@nri.ac.ir

چکیده

یادگیری و یاددهی الکترونیکی مستلزم کاربری گسترده دستگاه‌های دیجیتال همراه از جمله تلفن هوشمند، تبلت و لپ‌تاپ در زندگی روزمره است. این پدیده، در این پژوهش، موبیتالی شدن یادگیری نامیده شده است. به منظور فهم تجربه زیسته دانشجویان ایرانی از موبیتالی شدن یادگیری، با رویکرد کیفی و روش نظریه‌ مبنایی به مصاحبه با دانشجویان پرداخته‌ایم. نتایج نشان داد در کنار فواید این نوع یادگیری، تجربه پیامدهای منفی کاربری دستگاه‌های دیجیتال همراه، مانند «غلبه سرگرمی»، «اتلاف وقت مفید»، «کاهش تمرکز» باعث می‌شود که دانشجو، نوعی احساس «ناکامی» و «سرخوردگی» از کاربری فناوری را نیز تجربه کند. استراتژی‌های دانشجویان به آنها کمک می‌کند تا آثار این ناهماهنگی شناختی را کاهش دهند.

مقدمه

یادگیری و یاددهی الکترونیکی در جهان امروز، بویژه پس از کرونا، امری اجتناب‌ناپذیر است. با دسترسی همگانی به محتوای نامحدود آموزشی در اینترنت، در همه موضوعات در هر زمان و هر مکان که کاربر اراده کند، یادگیری موبیتال در سبک زندگی جدید دانشجویان جایگاه ویژه‌ای یافته است.

اگرچه این امر مزایای بسیار زیادی برای دانشجویان، آموزشگران و نظام آموزشی به همراه دارد، مسائل و نارضایتی‌هایی نیز در پی داشته است. استفاده افراطی، نابجا و اعتیادی تلفن هوشمند توسط جوانان، نگرانی‌هایی در جامعه ایجاد کرده است. ابهام در فهم اینکه این نوع یادگیری در نهایت، موجب رشد علمی و اجتماعی دانشجویان می‌شود یا افت تحصیلی و سردرگمی‌شان را به همراه دارد، برای سیاست‌گذاران علمی و فرهنگی و خانواده‌ها تبدیل به یک مسئله شده است.

روش

بنا به جنس مسئله، از روش نظریه‌ مبنایی و تکنیک مصاحبه‌ اپیزودیک بهره بردیم. با شیوه نمونه‌گیری نظری، ۱۷ مصاحبه با دانشجویان دختر و پسر مقاطع و رشته‌های مختلف تحصیلی دو دانشگاه علامه طباطبائی و صنعتی شریف انجام شد. کدگذاری داده‌ها، طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و گزینشی و با هدف مقوله‌بندی و تدوین یک الگوی نظری درباره مسئله تحقیق صورت گرفت.

یافته‌ها

کاربری گسترده دستگاه‌های موبیتال توسط دانشجویان، آثار مثبتی از جمله «گسترش دسترسی‌ها و کاهش محدودیت‌ها»، «منعطف شدن زمان و مکان»، «قدرتبخشی به کاربران»، «پیامدهای منفی شامل «غلبه سرگرمی»، «اتلاف وقت مفید» و «کاهش تمرکز» داشته است. در نتیجه، دانشجویان دچار نوعی «ناماهنگی شناختی» شده و برای مدیریت این وضعیت، استراتژی‌های متفاوتی در پیش می‌گیرند که گاهی با تغییر در گرایش‌ها، اعتقادات و کنش‌هایشان همراه است. در این مورد، دو نوع استراتژی کلی مشاهده شد؛ استراتژی اول، فعالانه‌تر و شامل تقویت خودکنترلی به منظور مدیریت کاربری و استراتژی دوم، منفعلانه‌تر و شامل پذیرش تحولات و سازگاری با فناوری است.

گسترش دسترسی‌ها
کاهش محدودیت‌ها
منعطف شدن زمان و مکان
قدرتبخشی به کاربران

آثار مثبت

غلبه سرگرمی
اتلاف وقت مفید
کاهش تمرکز
نارضایتی خانواده

پیامدهای منفی

نتیجه‌گیری

«تجربه متناقض‌گونه خشنودی و ناخشنودی همزمان» را می‌توان یافته‌ای برای تکمیل نظریه استفاده و خشنودی تلقی کرد. بنابراین، «استفاده» یا همان کاربری، نه صرفاً برای رفع «نیاز» کاربر است و نه صرفاً منجر به «رضایت و خشنودی» می‌شود. اما کاربران پیوسته در تلاشند تا با استراتژی‌هایی مانند مدیریت کاربری دستگاه‌های موبیتال، و سازگاری با فناوری، راهی برای پیشینه نمودن فواید یادگیری الکترونیک و کمینه نمودن پیامدهای منفی آن بیابند. بعضی کاربران، با رویکردی فعالانه، سعی در تقویت نقش عاملیت خود در تعیین آثار کاربری فناوری در آموزش دارند اما بعضی دیگر، منفعلانه‌تر، نقش محوری را به فناوری می‌دهند و خود را با شرایط سازگار می‌کنند.

منابع

نزاکتی رضاپور، فرزانه (۱۳۹۷) سبک زندگی موبیتال در جامعه دانشجویی، رساله دکتری. استاد راهنما: محمد سعید ذکائی. مشاوران: هادی خانیکی، محمدمهدی فرقانی.